

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Journal of Eskişehir Osmangazi University Faculty of Theology
ISSN: 2147-8171
Cilt / Volume: 7 • Sayı / Issue: 13 • Sayfa / Pages: 285-319

Özgeçilik ve Dini Tutum: Farklı Meslek Grupları Üzerine Nicel Bir Araştırma
Altruism and Religious Attitude: A Quantitative Research on Different Profession Groups

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep SAĞIR

Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Psikolojisi Anabilim Dalı
Asst. Prof., Fırat Uni., Faculty of Theology, Department of Psychology of Religion, Elazığ, Turkey.
zeynepsagir@firat.edu.tr
orcid.org/0000-0002-9214-185X

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received : 10 Temmuz / July 2020
Kabul Tarihi / Accepted : 31 Ağustos / August 2020
Yayın Tarihi / Published : 15 Eylül / September 2020

Atıf Bilgisi / Cite as: Sağır, Zeynep. "Özgeçilik ve Dini Tutum: Farklı Meslek Grupları Üzerine Nicel Bir Araştırma", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/13 (Eylül 2020), 285-319.
<http://doi.org/10.5281/zenodo.4021459>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by least two referees and scanned via a plagiarism software.

Etik Beyanı / Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği yazar tarafından beyan olunur / It is declared by the author that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Copyright © Published by

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi /Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Theology Bütün hakları saklıdır. / All right reserved. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esoguifd>

Özgeçilik ve Dini Tutum: Farklı Meslek Grupları Üzerine Nicel Bir Araştırma

Öz ► Bu çalışma, dört farklı meslek grubunda (AFAD çalışanları, hemşireler, okul öncesi öğretmenleri ve din görevlileri -imamlar ve Kuran kursu öğreticileri-) çalışan bireylerin özgeçilik ve dini tutum düzeyleri ile bunlar arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma, 2020 yılı Ocak ve Şubat aylarında, ilgili kurumlarda çalışan 416 personel üzerinde yapılmıştır. Verilerin toplanmasında Sosyo-Demografik Bilgi Formu, Özgeçilik (Altruizm) Ölçeği ve Ok-Dini Tutum Ölçeği (İslam) kullanılmıştır. Veriler SPSS (22.0) paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. 18-61 yaş aralığında, yaş ortalamaları 33,4 olan katılımcıların, 286'sı kadın, 130'u erkektir. Özgeçilik puan ortalamalarının M=4,05 ve dini tutumun ise ortalama M=4,56 düzeyinde olduğu görülmüştür. Erkeklerin (M=4,13) kadınlara (M=4,02) göre daha yüksek özgeçilik puanına sahip olduğu, özgeçiliğin cinsiyete göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark gösterdiği, dini tutum ve özgeçilik arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Dini tutum üzerinde yaşın, mesleğin ve özgeçilik değişkenlerinin etkili olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dini Tutum, Özgeçilik, Dindarlık, Prososyal Davranış, Diğerkâmlık, Meslek Grupları.

Altruism and Religious Attitude: A Quantitative Research on Different Profession Groups

Abstract ► This study was carried out to determine the relationship between altruism and religious attitude levels of individuals working in four different occupational groups (AFAD employees, nurses, preschool teachers and religious officials -imams and Quran course teachers). The data were collected in January and February 2020, from 416 staff. A Socio-Demographic Information Form, Altruism Scale, and the Ok-Religious Attitude Scale (Islam) were the measuring instruments. The data were analyzed using the SPSS (22.0) package program. Of the participants between the ages of 18-61, with an average age of 33.4, 286 are female and 130 are male. The results showed that the average altruism score was M = 4.05 and the average religious attitude score was M = 4.56. Men (M = 4.13) had higher altruism scores than women (M = 4.02); this gender difference was not statistically significant. There was a positive relationship between religious attitude and altruism. It was also found that age, profession, and altruism variables were had effects on religious attitude scores.

Keywords: Religious Attitude, Altruism, Religiousness, Prosocial Behavior, Occupational Groups.

Özet

Özgecılık, insanın kendisinden başkasını düşünmesini ve bir başkasına yardım etmesini içeren olumlu sosyal davranışlardan biridir. Özgecılık, dinler tarafından da tavsiye edilmektedir. Örneğin Kur'an'da pek çok ayette inananların özgeci davranışlarda bulunmaları beklenmiş ve aksi bir durum olan bencillik ise yerilmiştir. Bilim insanları, kimin daha özgeci olduğu sorusunu sormuştur. Bu soruya bir yanıt aramak için özgecılık ile yaş, cinsiyet, meslek gibi çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Bunun yanında, özgeciliğin bireylerin dini tutumları, empatik eğilimleri veya kişilik yapıları ile bir ilişkisinin olup olmadığını ortaya koymak için çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırma, dört farklı meslek alanında çalışan kişilerin özgecılık düzeyleri ve dini tutumları arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Araştırma, AFAD çalışanı, okul öncesi öğretmenleri, hemşireler ve din görevlileri üzerinde nicel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Söz konusu meslekler belirlenirken, daha yüksek özgecılık düzeyine sahip olduğu düşünülen gruplar göz önünde bulundurulmuştur. Araştırmanın verilerini toplamak için Sosyo-Demografik Bilgi Formu, Özgecılık (Altruizm) Ölçeği ve Ok-Dini Tutum Ölçeğinden (İslam) oluşan bir anket formu hazırlanmıştır. Anket uygulaması gönüllülük ilkesi çerçevesinde Ocak ve Şubat (2020) aylarında gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler, SPSS 22.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, söz konusu dört meslek grubunun özgecılık düzeyleri ile dini tutum düzeyleri belirlenmiştir. Ayrıca katılımcıların, cinsiyet, yaş, aile yapısı, kardeş sayısı, medeni durum, çocuk sayısı, meslek değişkenlerine göre özgecılık ve dini tutum düzeylerinin nasıl olduğu ortaya koyulmuştur. Yine adı geçen dört meslek çalışanının özgecılık ve dini tutum düzeyleri arasındaki ilişki belirlenmiştir. Araştırmada elde edilen bazı sonuçlar şu şekildedir: örneklem, 60 AFAD çalışanı, 160 hemşire, 76 okul öncesi öğretmeni ve 120 din görevlisi olmak üzere toplam 416 kişiden oluşmaktadır. 286'sı kadın ve 130'u erkek olan katılımcılardan yaklaşık %60'ı evlidir. Örneklem büyük çoğunluğu (%64,4) çekirdek ailede büyümüştür. Katılımcılardan ikiden fazla kardeşi olanların oranı %77,9 iken katılımcılardan ikiden fazla çocuğu olanların oranı %18,5'tir. Örneklem içerisinde çocukluklarının bir köyde geçtiğini söyleyenlerin oranı %23,1 olarak

tespit edilmiştir. Katılımcılar arasında, meslek seçimlerinde en önemli motivasyonun bir başka insana yardım etmek olduğunu söyleyenlerin oranının %55,3 olduğu görülmüştür. Mesleklere göre özgecilik düzeyine bakılmış ve en yüksek özgecilik puan ortalamasına sahip kişilerin AFAD çalışanları (M=4,16) olduğu sonucuna varılmıştır. En düşük özgecilik puan ortalaması ise hemşirelere (M=3,91) aittir. Sonuç olarak, özgecilik düzeylerinin mesleklere göre anlamlı bir fark oluşturduğu tespit edilmiştir ($p<.01$). Katılımcıların dini tutumlarına bakıldığında ise yine meslek değişkenine göre anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p<.01$). Buna göre en yüksek dini tutum puanı ortalamasına din görevlileri (M=4,87), en düşük ise hemşireler (M=4,41) sahiptirler. Cinsiyet ile dini tutum ve özgecilik arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için t-test analizi yapılmıştır. Buna göre, katılımcıların dini tutumlarının cinsiyete göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermezken ($p>.05$), özgecilik puanlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği, erkeklerin (M=4.13) kadınlara (M=4.02) göre daha yüksek özgecilik puanına sahip olduğu anlaşılmıştır ($p<.05$). Yine yaş değişkeni ile dini tutum ve özgecilik arasındaki ilişkiyi belirlemek için ikili korelasyon hesaplaması yapılmıştır. Buna göre, hem yaş ile dini tutum arasında hem de yaş ile özgecilik arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür ($p>.05$). Bu araştırmanın en önemli sonuçlarından biri de dini tutum ile özgecilik arasındaki ilişkiye yöneliktir. Söz konusu ikili arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için ikili korelasyon hesaplanmıştır. Elde edilen sonuç, dini tutum ve özgecilik arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermiştir ($r=.200$, $p<.01$). Bir diğer ifadeyle, dini tutum arttıkça özgeciliğin artacağı sonucuna varılmıştır. Araştırma verilerinden elde edilen bir başka sonuç ise dini tutumun yordanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçlarıdır. Bu analize göre, yaşın, çocuk sayısının, mesleki durumun ve özgeciliğin dini tutumdaki toplam varyansın %10'u kadarını açıkladığını göstermiştir. Ayrıca söz konusu değişkenlerin dini tutumu anlamlı bir şekilde yordadığı tespit edilmiştir ($p<.05$). Bir başka çoklu regresyon analizi, özgeciliğin yordanmasına ilişkin yapılmıştır. Burada ise cinsiyetin, yaşın, aile yapısının, kardeş sayısının, medeni durumun, çocuk sayısının, mesleğin, geçmiş yaşantı yerinin ve dini tutumun özgeciliğe toplam varyansın yaklaşık %5'ini açıkladığı sonucuna varılmıştır. Bu analizde ayrıca anlamlılık testine bakıldığında ise dini tutumun

sadece özgeciliği anlamlı olarak yordadığı görülmüştür ($p < .01$). Bu araştırmanın sonuçları dini tutum ve özgecılık arasında bir ilişkinin olduğunu ortaya koyması bakımından önemli bulunmuştur. Ayrıca araştırmanın verilerinin toplandığı zaman diliminde AFAD ekiplerinin deprem nedeniyle sahada özveriyle çalışmaları da araştırma sonuçlarına yansımıştır. Özgecılık ve dini tutum arasındaki ilişkiyi ortaya koyan bu çalışma, ilgili meslek gruplarında özgecılık gibi olumlu sosyal davranışların gelişimini kolaylaştırmanın önemli olabileceğini düşündürmektedir. Örneğin, din görevlilerinin eğitildiği ilahiyat bölümlerinde özgeciliğin gelişimi üzerine dersler verilebilir. Ayrıca, özgecılık ve empati gibi konularda ek dersler eğitimlere dahil edilebilir ve bu konuda uygulamalı eğitimler düşünülebilir. Yine en düşük özgecılık puanına sahip olan hemşirelerde bu durumun nedenine yönelik nitel araştırmalar yapılabilir ve hemşirelik eğitiminde özgecılık gibi olumlu sosyal davranışları içeren eğitimler ders olarak verilebilir.

Anahtar Kelimeler: Dini Tutum, Özgecılık, Dindarlık, Prososyal Davranış, Diğerkâmlık, Meslek Grupları.

Extended Summary

Altruism is one of the positive social behaviors that involve thinking of someone other than oneself and helping another. It is promoted by religions. For example, in the Quran, believers are admonished to act altruistically, and selfishness is denigrated. In order to explore factors that may affect it, scientists have studied the relationship between altruism and variables such as age, gender, occupation, religious attitudes, empathic tendencies, and personality structures. The present research examined the relationship between altruism and religious attitudes of people working in four different professions -- AFAD staff, preschool teachers, nurses, and religious officials. These professions were chosen from groups expected to manifest higher altruism levels. A questionnaire consisting of a Socio-Demographic Information Form, Altruism Scale, and the Ok-Religious Attitude Scale (Islam)

was completed anonymously and voluntarily by the participants during January and February, 2020. The data were analyzed using the SPSS 22.0 statistical package. The altruism and religious attitude levels of the participants were assessed according to gender, age, family structure, number of siblings, marital status, number of children, and occupation variables, in addition to whether they differed among the four professional groups. The sample consisted of 416 people, including 60 AFAD employees, 160 nurses, 76 preschool teachers, and 120 religious officials. Approximately 60% of the participants, 286 women and 130 men, were married. The majority (64.4%) grew up in a nuclear family; 77.9% had more than two siblings; 18.5% had more than two children. Only 23.1% said their childhood was spent in a village; 55.3% stated that the most important motivation in their career choices was helping another person. The level of altruism differed by profession, with the AFAD employees having the highest altruism scores ($M=4.16$), and the nurses having the lowest altruism scores ($M = 3.91$). This difference was statistically significant ($p < .01$). Religious attitudes also differed by profession ($p < .01$). Religious officers had the highest religious mean attitude score ($M=4.87$) and the nurses had the lowest ($M = 4.41$). T-tests were conducted to reveal whether religious attitude and altruism differed significantly by gender. The results showed that religious attitudes did not differ significantly between women and men ($p > .05$), altruism did differ significantly with men scoring higher ($M = 4.13$) than women ($M = 4.02$) ($p < .05$). Bivariate correlations were calculated in order to assess the relationships between age, religious attitude, and altruism. The results showed non-significant relationships between age and both religious attitude and altruism (p 's $> .05$). However, an important result of this research was a low but positive correlation between religious attitude and altruism ($r = .200$, $p < .01$). This means that altruism will increase as religious attitudes increase. Another result comes from a multiple regression analysis on variables predicting religious attitude scores. This analysis showed that age, number of children, professional status, and altruism significantly predicted religious attitude ($p < .05$), explain up to 10% of the variance in religious attitude scores. Another multiple regression analysis was made to predict altruism. This analysis showed that gender, age, family structure, number of siblings, marital status, number of children, profession, place of past life, and

religious attitude explain about 5% of the total variance in altruism. Tests of significance showed that the only variable to significantly predicted altruism was religious attitude ($p < .01$). All other predictors were non-significant. In sum, the most important result of this study was revealing the relationship between religious attitude and altruism. In addition, the devoted efforts of AFAD teams in the field following the earthquake, when the research data were collected, were reflected in the research results. This study, which reveals the relationship between altruism and religious attitudes, suggests that it may be important to facilitate the development of prosocial behaviors such as altruism in relevant occupational groups. For example, lessons can be given on the development of altruism in the department of theology, where religious officials are trained. Also, additional courses on subjects such as altruism and empathy can be included in the programs and practical training theology students receive. Again, in nurses with the lowest altruism scores, qualitative studies can be conducted on why this is so, and training that includes prosocial behaviors such as altruism can be given as a course in nursing education.

Keywords: Religious Attitude, Altruism, Religiousness, Prosocial Behavior, Occupational Groups.

Giriş

Gündelik yaşam içinde karşılaştığımız hadiseler her bireyin farklı şekillerde tepkiler verdiğini gözlemledik. Bir başka ifadeyle, aynı şartlarda aynı olay ya da durumlara karşı insanların tutum ve davranışlarının farklılaştığı bir gerçektir. Bu tutum ve davranış farklılaşmasına neden olan pek çok etken vardır. Bunlar, tutum objesine göre değişmekle birlikte yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni hal, meslek, sosyoekonomik durum, dindar olup-olmama ya da dindarlık düzeyi, tutum konusuyla ilgili doğrudan yaşanan deneyimler, bireyin kişiliği, ihtiyaç ve güdüleri, değerleri, vb. dir. İşte bu farklılıkları içerisinde barındıran yapıda, dezavantajlı olanlara (hasta, yaşlı, engelli, mülteci, kadın vb.) yönelik birtakım olumlu sosyal davranışlarda bulunmak zorunluluk arz ederken; gerçek hayatta bu beklenti her zaman

karşılanmayabiliyor. Örneğin, metrobüslerde gençlerin yaşlılara yer vermemek için kulağına kulaklık takıp uyuyormuş imajı vermeleri, para kazanan insanların fakirlere daha çok yardım etme eğilimi yerine daha konforlu bir hayat için harcama yapma eğilimine sahip olmaları, İstanbul gibi metropoller başta olmak üzere yolda kaza geçiren birine acil destek sağlamada daha çekimser kalma tutumları sosyal bilimcileri özgecilik gibi prososyal davranışlar konusunda psiko-sosyal bir araştırma yapmaya yöneltmektedir. Ek olarak, toplumumuzda bencilce düşünme eğiliminin giderek daha sık görünür olması araştırmacıların bu konularda çalışma yapmasını gerekli kılmaktadır.

Bu çalışmanın temel motivasyonunu boşanmış olduğu kocası tarafından yıllar sonra hunharca öldürülen Emine Bulut cinayeti¹ esnasında bazı insanların acilen yardım etmek yerine telefonla olayı kaydetmeye çalışmaları ve “Ölmek istemiyorum!” diyen bir anne ve “Anne lütfen ölme!” diye çığlık atan bir kızın imdadına yetişmek yerine buldukları mekândan hızla dışarı doğru kaçmaya çalışan insanların tutumu oluşturmaktadır. Bu insanların tutumları tıpkı 1964 yılında Amerika’da gerçekleşen Kitty Genovese cinayetinde yaşananları hatırlatmaktadır. Söz konusu olay esnasında çevrede bulunan komşuların polisi arayıp haber vermemeleri ve olayı yeterince umursamamaları gazete manşetlerine yansımıştır.² Bu olaydan sonra bireylerin çevresinde yaşanan hadiseler ne kadar duyarlı oldukları, hangi durum ve şartlara göre bu durumun değişiklik gösterdiğine yönelik sosyal bilimciler tarafından pek çok araştırma yapılmaktadır. Söz konusu olayla

---

¹ Son Dakika, “Emine Bulut Cinayeti +18 Son Dakika”, *You Tube* (23 Ağustos 2019) 00:01:00-00:02:09. Bu haberi çeken kişi yardım etmek yerine çekmeyi tercih etmiştir. Ayrıca insanların cinayetin işlendiği mekandan hızla kaçtığını görüyoruz. Sonrasında olay mahalline çok sayıda insan toplanmış ancak olayı izlemek ve meraklarını gidermek adına. Psikoloji çalışmalarında “İnsanlar neden yardım etmek ister?” sorusuna bağlı olarak bir de “İnsanlar neden yardım etmek istemez?”i de yapılacak bilimsel çalışmalarla ortaya koymak fayda sağlayacaktır.

² *The New York Times*, “1964 How Many Witnessed the Murder of Kitty Genovese?” (6 April 2016), 1.

birlikte özgecılık konusunda araştırmalar yapılmaya başlanmıştır.³

Literatürde diğerkâmlık ya da elseverlik gibi farklı şekillerde kullanılan özgecılık kavramının kökenine baktığımızda, “kendiniz için dezavantajla sonuçlansa bile, başkalarına avantaj sağlayan şeyler yapmaya istekli olmak” şeklinde tanımlanmaktadır.⁴ Özgecılık kavramı İngilizcede *altruism* olarak karşılık bulmaktadır. Bu kavram İngilizce sözlükte “başkalarının refahına ilişkin bencil olmayan bir saygı ya da adanmışlık” olarak tanımlanmıştır.⁵ Özgecılık, Farsça “digar (başka/sı)” ve “kam (seven, sevgi, arzu)” sözcüklerinin birleşiminden oluşan diğerkâmlıktır. Diğerkâm kişi Türk Dil Kurumu sözlüğünde ise *kişisel yarar gözetmeksizin başkasına yararlı olmaya çalışan (kimse)* olarak yer almaktadır. Dolayısıyla özgecılık, kişinin bir menfaat gözetmeden, ihtiyacı olan birine bilerek ve isteyerek verme, tasarruf etme gibi tüm duyguları içeren duygu, düşünce ve davranışlar bütünü olarak ifade edilmektedir.⁶

Özgeciliği, yardım etme davranışı, cömert olma davranışı gibi bir olumlu sosyal davranış (prososyal) olarak ifade edebiliriz. Özgeciliğin özelliklerine baktığımızda içten gelen bir motivasyon ile özgeci davranışın ortaya koyulduğunu, yapılan yardım etme davranışı karşısında herhangi bir ödül beklenmemesi gibi hususların bilhassa vurgulandığını görmekteyiz.⁷ Özgeci davranışlar, farklı şekil ve ortamlarda gerçekleşebilir. Özgecılık, sadece maddi ihtiyacı olan bir kimseye belirli miktarda maddi destek sağlamak değil, yaşlı ya da hasta bir kimsenin günlük yaşantı içerisinde temizlik ve bakım ihtiyaçlarını görmek, anlamadığı bir konuda bir öğrenciye konunun anlaşılması için

---

³ David G. Myers, *Sosyal Psikoloji*, çev. editörü Serap Akfırat (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2017), 459.

⁴ Cambridge Dictionary, “Altruism”, (Erişim 8 Temmuz 2020).

⁵ Merriam-Webster Dictionary, “Altruism”, (Erişim 18 Haziran 2020).

⁶ Kurtman Ersanlı ve Nurdan Doğru Çabuker. “Diğerkâmlık Ölçeği'nin Psikometrik Özellikleri”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14/52, (2015), 44.

⁷ Mevlüt Sanlav, *Özgeciliğin Yordayıcısı Olarak Affedicilik ve Dini Tutumlar* (Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 7.

yardımcı olmak gibi geniş bir yelpaze kapsamında tezahür eder.⁸

Özgecilik, toplumun kültürel yapısı ile ilişkili olarak görülebilir. Kültürel yapının önemli bir dinamiği olan dini ortam olumlu sosyal davranışlar konusunda bireyleri teşvik eder. İslam dini özelinde değerlendirmek istenilirse Kur'an'ı Kerim'de insanların özgeci davranışlar göstermeleri konusu pek çok kez dile getirilmiştir. Bununla birlikte özgeciliğin karşıtı olan bencillikten ise inananların uzak durmaları istenmiştir. Kuranı Kerimde özgecilik (diğerkâmlık) ile ilgili geçen kavramlar şu şekildedir: isâr⁹, ihsân¹⁰, in'âm¹¹, infâk¹², ikrâm¹³, it'âm¹⁴ ve 'atâ.¹⁵

Özgeciliğin karşıt manası olarak bencilliğin olduğunu düşünürsek bu ve benzeri kavramların da Kur'an'da çokça geçtiğini söyleyebiliriz. Özgeciliğin karşıt manası ise şuhh¹⁶, buhl¹⁷, katr¹⁸, kabz¹⁹, isrâf²⁰, tebzîr²¹, ucb²², kibir²³, istiğnâ²⁴ ve hased²⁵ olarak geçmektedir. Bu kavramlar farklı ayetlerde de yer almaktadır. Kur'an'da diğerkâmlık konusunu ele alan bir çalışma, diğerkâmlık ile ilgili kavramların pek çok kez vurgulandığını göstermiştir ve bu ayetler

---

⁸ Sanlav, *Özgeciliğin Yordayıcısı Olarak Affedicilik Ve Dini Tutumlar*, 1.

⁹ *Kur'an Yolu* (1Temmuz 2020), el-Haşr, 59/9.

¹⁰ el-Kasas, 28/77.

¹¹ el-Ahzâb, 33/37.

¹² el-Hadîd, 57/7.

¹³ el-Fecr, 89/17.

¹⁴ Hac, 22/36.

¹⁵ Leyl, 92/5.

¹⁶ Haşr, 59/9.

¹⁷ Muhammed, 47/38.

¹⁸ el-İsrâ, 17/100.

¹⁹ et-Tevbe, 9/67.

²⁰ el-Furkân, 25/67.

²¹ el-İsrâ, 17/26-27.

²² et-Tevbe, 9/25.

²³ el-Bakara, 2/87.

²⁴ en-Nisâ, 4/6.

²⁵ el-Bakara, 2/109.

Allah'ın, mü'minleri olumlu sosyal davranışlarda bulunmaya ne denli teşvik ettiğini göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Bu konuda yapılan doktora tezinde detaylı bilgiler yer almaktadır ve ilaveten söz konusu çalışmada ibadetlerin özgeci bir tutum ile ilişkisi de ele alınmıştır.²⁶

Özgeçilik konusunda dini tutumun nasıl bir etkisinin olduğu, ulusal ve uluslararası arenada psikoloji ve özelden din psikolojisi alanında araştırma yapanların ilgisini çekmiştir.²⁷ Dini tutum düzeyinin, özgeçiliği etkileyen bir değişken olup olmadığı merak edilmiştir. Bu konuda, özgeci davranışların sadece dindar bireylere özgü olmayıp aynı zamanda herhangi bir dine mensup olmayanlarda da özgeçilik düzeyinin yüksek olduğunu gösteren araştırmalar mevcuttur. Fakat aynı zamanda, dini tutum puanının yüksek olan bireylerde özgeçilik düzeylerinin daha yüksek olduğunu ortaya koyan araştırmalar da bulunmaktadır. Bu durum, araştırma bulgularının her iki yönde olabileceğini gösterir niteliktedir.²⁸ Son olarak dinlerin, inananları yardım etmeye, ötekini düşünmeye, infak etmeye, gülümsemeye yönlendirmesi, dini öğretilerin özgeçiliği desteklediğini göstermektedir.

1. Amaç

Bu çalışmanın amacı; bir kişilik özelliği ve önemli bir değer olarak yüksek düzeyde özgeçiliğe sahip olmayı gerektiren AFAD görevliliği, okul öncesi öğretmenliği, hemşirelik ve din görevliliği gibi mesleklerde çalışmakta olan kişilerde dinî tutum ve özgeçilik düzeyinin sosyodemografik değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığını ve dinî tutumla özgeçilik arasındaki ilişkiyi tespit etmektir. Bazı meslek gruplarındaki bireylerin mesleklerinin doğası gereği kendinden başkasını daha fazla düşünmesi beklendiğinden bu araştırma hemşireler, okul öncesi öğretmenleri, AFAD çalışanları ve imamlar/kuran kursu öğreticilerinden oluşan örneklem üzerinde gerçekleştirilmiştir.

---

²⁶ Ahmet Özbay, *Kur'an-ı Kerime Göre Sebep ve Sonuçlarıyla Bencillik ve Diğerkâmlık* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018), 15-41.

²⁷ Vassilis Saroglou, "Din, Maneviyat ve Diğerkâmlık", çev. Meryem Şahin, *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7, (2015), 113-145.

²⁸ Şahin, "Din, Maneviyat ve Diğerkâmlık", 113-145.

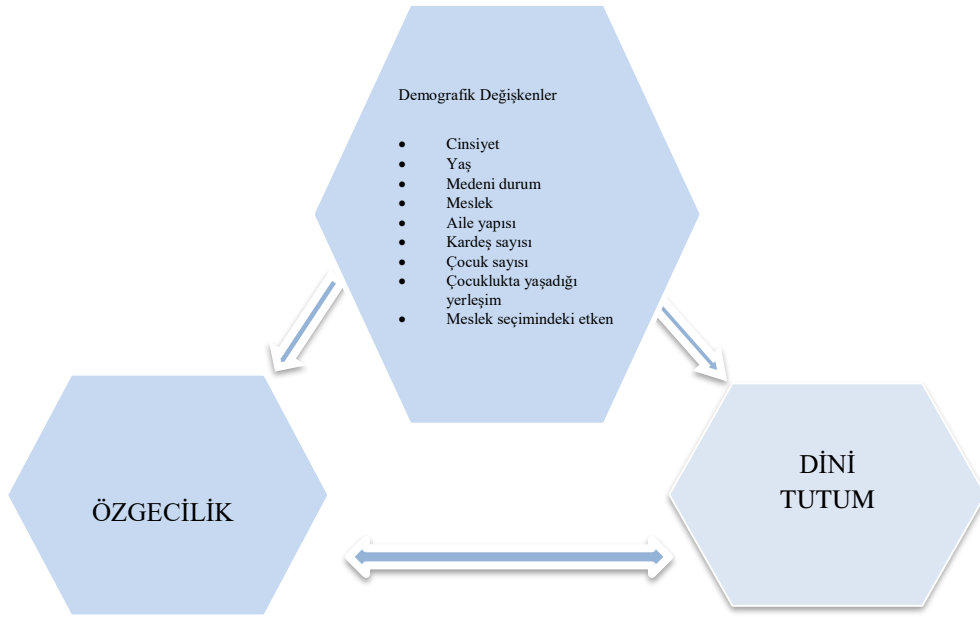
Araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

• AFAD çalışanı, okul öncesi öğretmenleri, hemşireler ve din görevlilerinin özgecilik düzeyleri ve dini tutum düzeyleri nedir?

• AFAD çalışanı, okul öncesi öğretmenleri, hemşireler ve din görevlilerinin özgecilik ve dinî tutum düzeyleri sosyodemografik özelliklerine (cinsiyet, yaş, büyüüp yetiştikleri aile yapısı, kardeş sayısı, medeni durum, çocuk sayısı, mesleği, çocukluklarının geçtiği yaşam alanı, mesleği seçimlerinde rol oynayan ana etken) göre farklılaşmakta mıdır?

• AFAD çalışanı, okul öncesi öğretmenleri, hemşireler ve din görevlilerinin dinî tutumları ile özgecilik düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

2. Yöntem

Şekil 1: Değişkenler arasındaki ilişkileri gösteren model.

Özgecilik ve dini tutumun konu edildiği bu araştırma betimsel bir

çalışmadır. Araştırma, ilişkisel tarama modeline uygun bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Bu modele göre, amacımız mevcut durumu var olan şekliyle yani herhangi bir değişiklik yapmaksızın betimleyerek ortaya koymaktır. Veriler, anket tekniği kullanılarak toplanmıştır.

2.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2019-2020 yılında Elazığ ilinde hemşire, okul öncesi öğretmenleri, AFAD çalışanı ve din görevlisi (imamlar ve Kuran kursu eğiticisi) olarak çalışan bireyler oluşturmaktadır.

Tablo 1: Araştırmanın Evreni

Meslek	Sayı
AFAD çalışanları	59
Hemşireler (Fethi Sekin Devlet Hastanesi ve Fırat Üniversitesi Araştırma Hastanesi)	850+800=1650
Okul Öncesi Öğretmenleri	301
Din Görevlileri (İmamlar ve Kuran Kursu Öğreticileri)	550

Betimsel çalışmalarda evrenin minimum %10'unun alınması beklenir. Küçük evrenlerde ise %20'lik kesimin çalışmaya dahil edilmesi gerektiği bilinmektedir. Bununla birlikte örneklem, evrene ne kadar yakınsa araştırmada hata yapma payı da o kadar azalır. Bu çalışmada araştırmanın evreni yukarıdaki tabloda ifade edilmiştir. Hemşirelerin, okul öncesi öğretmenlerinin, AFAD çalışanlarının ve din görevlilerinin meslekleri gereği ötekinin ihtiyaçlarını daha fazla önemseyen bir tutuma sahip olması beklendiğinden, meslek seçimleri bu düşünceden yola çıkarak belirlenmiştir.

Bu araştırmada, çok aşamalı küme örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Örneklemimize dahil edilen kişi sayısı toplamda 416'dır.

Tablo 2: Araştırmanın Örnekleme

Meslek	Sayı
AFAD çalışanları	Not: Evren küçük olduğu için evrenin tamamına yakını dahil edilmiştir. Yalnız ek olarak deprem nedeniyle AFAD gönüllüsü olarak gelen kişilere de birkaç tane anket uygulanmıştır (N=60 kişi).
Hemşireler	Hemşirelerin evreninin görece büyük olması nedeniyle çalışma konusunda fikir vereceğini düşündüğümüz %10 oranı belirlenmiştir (N=160).
Okul Öncesi Öğretmenleri	OÖÖ'nün sağlıklı bir örneklem oluşturması için %20 sinden biraz fazlası dahil edilmiştir (N=76).
Din Görevlileri (İmamlar ve Kuran Kursu Öğreticileri)	DG'nin sağlıklı bir örneklem oluşturması için yaklaşık %20 si alınmıştır (N=120).

Örneklemeimize dahil olan kişilerin bazı özellikleri şu şekildedir:

- Cinsiyet ve yaş: Araştırmaya 286 kadın (%68,8) ve 130 erkek (%31,2) katılmıştır. Yaş aralığı 18-61 ve örneklemin yaş ortalaması ise 33,4'tür.
- Medeni durum: Araştırmaya katılan kişilerden %59,6'sı (248 kişi) evli, %38,2'si (159 kişi) bekâr, %1,7'si (7 kişi) boşanmış ve %5'i (2 kişi) ise dul olduklarını belirtmişlerdir.
- Meslek: Araştırmamıza 160 hemşire (%38,5), 60 AFAD çalışanı (%14,4), 76 okul öncesi öğretmeni (%18,3) ve 120 din görevlisi (%28,8) katılmıştır.

2.2. Ölçme Araçları

2.2.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların demografik özelliklerini tespit etmek üzere dokuz farklı sorudan oluşan *kişisel bilgi formu* araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Bu formda katılımcılara cinsiyet, yaş, büyüüp yetiştikleri aile yapısı (geleneksel, çekirdek, parçalanmış), kardeş sayısı, medeni durum, çocuk sayısı, mesleği, çocukluklarının geçtiği yaşam alanı (köy, ilçe, şehir büyükşehir), mesleği seçmelerinde rol oynayan ana etken (rastgele bir seçim, ekonomik nedenler

öncelikli, insanlara yardım etmek) sorulmuştur.

2.2.2. Ok-Dini Tutum Ölçeği (İslam)

Dini tutumu ölçmek amacıyla Ok tarafından geliştirilmiş bu ölçek 4 alt boyuttan oluşmakta ve ölçekte toplam 8 madde bulunmaktadır. Maddelerden ikisi şu şekildedir: “Dinin gereksiz olduğunu düşünüyorum.” ve “Dini inancın insanlara yararından çok zararı olduğunu düşünüyorum.” Ölçekte bulunan bu iki maddeye recode (yeniden kodlama) yapılmıştır. Bu maddeler, 1. ve 2. maddelerdir. Ok’un dini tutum ölçeğinde iki farklı örneklem oluşturulmuş ve bu örneklem grupları 934 ve 388 kişiden oluşmaktadır. Ölçeğin alfa katsayısı .81-.91 olarak bulunmuştur.²⁹ Bu araştırma için Cronbach alfa değerinin .87 olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bu değer, $0,80 \leq \alpha \leq 1,00$ şeklinde bir aralıkta olması nedeniyle araştırma için kullanılan bu ölçeğin yüksek derecede güvenilir bir ölçek olduğunu göstermektedir. Katılımcılardan, beş farklı seçenekten kendilerine en uygun olanını işaretlemeleri istenmiştir. Bunlardan 1 “kesinlikle katılmıyorum” ve 5 “kesinlikle katılıyorum” ifadelerine tekabül etmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 8, en yüksek puan ise 40’tır. Puan yükseldikçe, bireylerin dindarlık seviyesi yükselmekte, puan düştükçe ise dindarlık seviyesinin düşmekte olduğunu ifade edebiliriz.

2.2.3. Özgeçilik (Altruizm) Ölçeği

Ümmet, Ekşi ve Otrar³⁰ (2013) tarafından oluşturulan Özgeçilik (Altruizm) Ölçeği 7 alt boyuttan oluşmaktadır. Birinci faktör 7 maddeden (18, 15, 11, 26, 12, 25, 36. maddeler), ikinci faktör 6 maddeden (4, 5, 6, 2, 1, 21. maddeler), üçüncü faktör 6 maddeden (33, 23, 28, 30, 31, 34. maddeler), dördüncü faktör 4 maddeden (10, 8, 20, 24. maddeler), beşinci faktör 5 maddeden (16, 22, 17, 3, 7. maddeler), altıncı faktör 5 maddeden (14, 9, 19, 13, 29. maddeler) ve yedinci faktör de 5 maddeden (37, 32, 38, 35, 27. maddeler) oluşmaktadır.

---

²⁹ Üzeyir Ok, "Dini Tutum Ölçeği: Ölçek Geliştirme ve Geçerlik Çalışması", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 8/2 (2011), 528-549.

³⁰ Durmuş Ümmet vd., “Özgeçilik (Altruizm) Ölçeği Geliştirme Çalışması”, *Değerler Eğitimi Dergisi* 11/26 (Aralık, 2013), 301-321.

Her bir faktöre giren ölçek maddeleri incelenmiş ve alt boyutlar isimlendirilmiştir. Bu çerçevede;

➤ Birinci faktöre giren maddeler, gönüllü çalışmaların içinde olma, dernek-vakıf gibi kurumlara üye olma gibi ifadelerden oluştuğu için “*Gönüllü Faaliyetlere Katılım*” alt boyutu olarak,

➤ İkinci faktördeki maddeler, maddi anlamda yapılan yardımları içerdiği için “*Maddi Yardım*”,

➤ Üçüncü faktördeki maddeler, kişilerin beklenmedik zamanlarda, ani ve oldukça zarar verici olan durumlarını ortaya koyduğu için “*Travmatik Durumlarda Yardım*”,

➤ Dördüncü faktör tüm bireyleri değil de sadece yaşlı/hasta kişilere yapılan yardım edici davranışları içerdiğinden “*Yaşlı/Hastalara Yardım*”,

➤ Beşinci faktördeki yardım edici ifadeler bedensel güç gerektiren durumlar olduğundan “*Fiziksel Güce Dayalı Yardım*”,

➤ Altıncı faktörde toplanan ifadelerin hepsi okul yaşamında diğer öğrencilere yapılan yardım edici davranışları içerdiğinden “*Eğitim Sürecinde Yardım*”,

➤ Yedinci faktöre giren maddeler ise daha çok kişilerin yakınlarına, kendi çevrelerine yaptıkları yardımları kapsadığından “*Yakınlık Duygusundan Kaynaklanan Yardım*” olarak isimlendirilmiştir.

Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Marmara Üniversitesi'nin farklı fakültelerinde öğrenim gören 584 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Toplam varyansın % 51.82'sini açıklayan 38 maddeden ve 7 alt boyuttan oluşan ölçek oluşmuştur. Ölçeğin alt boyutlarına ve toplamına dair Cronbach Alpha güvenilirlik sayısı .81 olarak tespit edilmiştir. Bu çalışmada ise Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi, örneklemin faktör analizi için yeterli olduğunu (KMO değeri .918) göstermiştir. 7 faktör toplamda varyansın %60'ını açıklamaktadır. Bu değer %50'lerin üzerinde olması beklenirdi, dolayısıyla bunu da sağlamıştır. Yapılan güvenilirlik analizi sonucunda ise ölçeğin Cronbach alfa genel güvenilirlik katsayısının .94 olduğu tespit edilmiştir.

2.3. Verilerin Toplanması ve İstatistiksel Analizi

Araştırmanın yapılabilmesi için hazırlanan anket formu ile birlikte Fırat Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurul'undan *Etik Onay Belgesi*³¹ alınmak üzere başvurulmuş ve ilgili kurul tarafından etik açıdan "Uygun" bulunmuştur. Ayrıca araştırmanın yürütüleceği tüm kurumlardan veri toplamak için anket uygulama izni alınmıştır.

Gönüllü olmayan hiç kimseye anket uygulanmamıştır. Ayrıca, anket uygulaması başlamadan önce katılımcılara, araştırmacının amacı ve araştırmacının kim olduğuna dair bilgi verilmiştir. Tüm araştırma boyunca, katılımcıların anketi cevaplandırma süreci içerisinde araştırmacı ortamdan hiç ayrılmamış, katılımcıların ihtiyaç duydukları soruları cevaplandırmıştır. Araştırmacı, katılımcılara sorulardan rahatsız oldukları takdirde anketi yarıda bırakabileceklerini ifade ederek en sağlıklı şekilde veri toplama ortamını sağlamıştır.

Veri toplama sürecinde, araştırmanın yapıldığı il olan Elazığ'da 24 Ocak 2020'de 6.8 şiddetinde yıkıcı sonuçları olan bir deprem meydana gelmiştir. 41 kişinin öldüğü, 1607 kişinin yaralandığı ve binlerce kişinin evlerinin ağır hasar alması nedeniyle çadırkentlerde yaşamını sürdürdüğü bir süreçte veri toplandırmaya devam edilmiştir. Bu esnada depremzedelere yardım etmek için gelen AFAD gönüllülerine de az sayıda da olsa anket uygulanmıştır. Aslında yaşanan bu deprem hadisesi özgeçilik konusunu, başka deyişle çalışmanın önemini de gözler önüne sermiştir. Veriler Ocak ve Şubat 2020'de toplanmıştır. Katılımcıların anketleri doldurmaları ortalama 30-35 dk. kadar sürmüştür.

Dağıtılan anket formlarından eksik ve hatalı olduğu tespit edilenler iptal edilmiştir. Nicel araştırma olan çalışmanın analizleri SPSS 22.0 paket programı kullanılarak yapılmıştır. Verileri, analize hazır hale getirdikten sonra bazı ölçek maddeleri yeniden kodlanmıştır (recode). Farklı iki grup arasındaki

---

³¹ Bu makalenin saha araştırması kapsamında yürütülen çalışmalar, Fırat Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurul Komisyonu'nun, 28.11.2019 tarihli 39 nolu toplantısının 10 sayılı kararı ile uygun görülmüştür.

ilişkinin anlamlı olup olmadığını anlamak için independent simple t-test ile ölçüm yapılmıştır. İki den fazla grupları incelemek için ise Oneway ANOVA kullanılmıştır. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Scheffe testi ve LSD testlerinden faydalanılmıştır. Bunların haricinde iki sürekli değişken arasındaki ilişkinin derecesini belirlemek için de Pearson korelasyon katsayılarından yararlanılmıştır. Ayrıca son olarak çeşitli değişkenlerin dini tutum ve özgeciliğin üzerindeki etkisi ise regresyon analizi kullanılarak tespit edilmiştir.

3. Bulgular

3.1. Demografik Özellikler

Aile yapısı (çocukluğun geçtiği): Katılımcılar farklı aile ortamlarında büyümüşlerdir. Örneklemin %33,9'u (141 kişi) geleneksel bir ailede çocukluğunun geçtiğini ifade ederken, katılımcıların büyük bir kısmı (%64,4=268 kişi) ise çekirdek ailede büyüdüklerini söylemişlerdir. Geriye kalan 7 kişi ise (%1,7) çocukluk döneminde, parçalanmış bir aileye sahiptir.

Kardeş sayısı: Örneklemin %22,1'i (92 kişi) iki ve ya daha az sayıda kardeşe sahipken, %77,9'unun (324 kişi) ise ikiden fazla kardeşi bulunmaktadır.

Çocuk sayısı: Çalışmaya katılanların %47,4'ü (197 kişi) hiç çoğuğu yokken, %34,1'i (142 kişi) bir ya da iki çocuğa sahiptir, görece daha az sayıda katılımcının (%18,5=77 kişi) ise ikiden fazla çocuğu vardır.

Çocukluğun ve geçmiş yaşantının daha çok nerede geçtiği: Örneklemin %23,1'i (96 kişi) çocukluğunun köyde, %13,9'u (58 kişi) ilçede, %55,8'i (232 kişi) şehirde ve çok az bir kısmı ise %7,2'si (30 kişi) büyükşehirde geçtiğini belirtmiştir.

Meslek seçimi: Katılımcılardan mesleklerini rastgele seçtiklerini ifade edenlerin %16,3 (68 kişi), ekonomik nedenlerin meslek seçiminde belirleyici olduğunu söyleyenlerin %27,9 (116 kişi) ve son olarak insanlara yardımcı olma isteğinin meslek seçiminde belirleyici bir faktör olduğunu söyleyenlerin %55,3 (220 kişi) oranında olduğu görülmüştür.

3.2. Özgecılık ve Dini Tutum

3.2.1. Kim Daha Özgeci?

Özgecılık puanları çeşitli değişkenlere göre analiz edilmiştir. Burada en başta bu çalışmanın temel araştırma sorularından biri olan “AFAD çalışanı, okul öncesi öğretmenleri, hemşireler ve din görevlilerinin özgecılık düzeyleri ve dini tutum düzeyleri nedir?” sorusuna cevap aramak olacaktır. Söz konusu dört meslek grubunun yüksek özgeci puanına sahip olması beklenir. Bu mesleklerde görev yapan personelin çeşitli açılardan hiçbir menfaat gözetmeksizin kendinden daha çok diğerini düşüneceği çalışma alanlarının olduğunu düşünürsek, burada çıkan sonuçları farklı yönleriyle değerlendirmemiz gerekecektir.

Aşağıda verilen tabloda hem her bir meslek grubunda çalışan bireylerin özgecılık puan ortalamaları hem de bu dört meslek grubu arasında oluşan ortalama puan farklarının istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığı gösterilmiştir.

Katılımcıların özgeciliğe ilişkin betimsel istatistikleri Tablo 3’te, mesleklerine göre ANOVA sonuçları Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 3: Özgecılık Ölçeği Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Meslek	N	M	SS
AFAD çalışanı (A)	60	4,16	,584
Okul öncesi öğretmeni (B)	76	4,15	,432
Hemşire (C)	160	3,91	,526
Din görevlisi (D)	120	4,13	,484

Analiz sonuçları, katılımcıların özgecılık düzeyleri arasında mesleklerine göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $F(3, 412)=6,928, p<.01$. Başka bir deyişle, katılımcıların özgecılık düzeyleri, meslek değişkenine göre anlamlı bir şekilde değişmektedir. Meslekler arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, AFAD çalışanları ($M=4,16$), okul öncesi öğretmenleri ($M=4,15$) ve din görevlilerinin ($M=4,13$) özgecılık düzeyleri hemşire ($M=3,91$) olarak görev yapanlardan daha

yüksektir. Burada AFAD çalışanlarının en yüksek özgecilik ortalamasına sahip olmaları anlaşılabilir. Çünkü veri toplama sürecindeki izlenimlerimiz, Elazığ'da yaşanan depremdeki arama kurtarma faaliyetlerinde AFAD ekibinin daha fazla özveriyle çalıştığına işaret etmekteydi. Hatta Türkiye'nin dört bir yanından gelen takviye ekipleri ile birlikte depremzedelerin her türlü ihtiyaçlarını karşılamak için çalışma saatleri gibi hususları önemsemeden, yaptıkları işleri profesyonel tanımlamanın dışında bir insanlık görevi olarak benimsedikleri çadırkentlere yaptığımız ziyaretlerde gözlemlenmişti. Ayrıca yine veri toplanması sırasında şahit olduğumuz bir diğer konu da Van'da düşen çığın altında kalan vatandaşları canları pahasına kurtarmaya giden AFAD ekibinin, ikinci bir çığ düşmesi sonucunda bir kısmının çığ altında kalma hadisesiydi.³² Dolayısıyla bu mesleklerin seçiminde kişilerin özgeci davranış konusundaki motivasyonlarının da etkili olabileceğini söyleyebiliriz. Burada vurgulanması gereken ikinci bir husus ise hemşire özgeciliği durumudur. Hemşirelerin diğer gruplardan daha düşük ortalamaya sahip olmaları konusu dikkat çekicidir.

Tablo 4: Özgecilik Ölçeği Puanlarının Mesleğe Göre ANOVA Sonuçları

	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	5,357	3	1,786	6,928	.000	C-A,
Gruplarıçi	106,194	412	,258			C-B,
Toplam	111,551	415				C-D

3.2.2. Kimin Dini Tutum Düzeyi Daha Yüksek?

Katılımcıların dini tutumlarına ilişkin betimsel istatistikleri Tablo 5'te, mesleklerine göre ANOVA sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

³²(AFAD, 5 Şubat 2020).

Tablo 5: Dini Tutum Ölçeği Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Meslek	N	M	SS
AFAD çalışanı (A)	60	4,51	,802
Okul öncesi öğretmeni (B)	76	4,46	,789
Hemşire (C)	160	4,41	,713
Din görevlisi (D)	120	4,87	,350

Analiz sonuçları, katılımcıların dini tutum düzeyleri arasında mesleklerine göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $F(3, 412)=12,424$, $p<.01$. Başka bir deyişle, katılımcıların dini tutum düzeyleri, mesleklerine göre anlamlı bir şekilde değişmektedir. Meslekler arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, din görevlilerinin ($M=4,87$), AFAD çalışanlarının ($M=4,51$) ve okul öncesi öğretmenlerinin ($M=4,46$) dini tutum düzeylerinin hemşire ($M=4,41$) olarak görev yapanlardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. En yüksek ortalamaya din görevlileri sahiptir.

Tablo 6: Dini Tutum Ölçeği Puanlarının Mesleğe Göre ANOVA Sonuçları

	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	16,306	3	5,435	12,424	.000	D-A,
Gruplarıçi	180,240	412	,437			D-B,
Toplam	196,546	415				D-C

3.3. Cinsiyet, Dini Tutum ve Özgeçilik

Bu çalışmanın sorularından biri de sosyodemografik özellikler ile özgeçilik ve dini tutum arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını incelemektir. “Katılımcıların cinsiyete göre özgeçilik ve dini tutum düzeyleri arasında fark var mıdır?” sorusuna cevap olarak Tablo 7’de katılımcıların dini tutum ve özgeçilik puanlarının cinsiyete göre t-testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 7: Dini Tutum ve Özgecilik Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	M	SD	t	p
<i>Dini Tutum</i>					
Kadın	286	4,55	,67	,48	,626
Erkek	130	4,59	,71		
<i>Özgecilik</i>					
Kadın	286	4,02	,49	2,05	,041*
Erkek	130	4,13	,55		

*p<.05

Yukarıdaki tabloda, katılımcıların dini tutumları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir (p>.05.) Dolayısıyla dini tutum ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki yoktur şeklinde yorumlanabilir.

Öte yandan katılımcıların özgecilik puanları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir, t=2.05, p<.05. Erkek katılımcılar (M=4.13), kadın katılımcılara (M=4,02) göre daha yüksek özgecilik puanına sahiptirler. Bu bulgu, özgecilik ile cinsiyet arasında erkekler lehine anlamlı bir ilişkinin olduğu şeklinde yorumlanabilir.

3.4. Yaş, Dini Tutum, Özgecilik

“Katılımcıların dini tutum düzeyleri ve özgecilik düzeyleri ile yaşı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusuna cevap aranmıştır. Tablo 8’de katılımcıların yaşı ile dini tutum ve özgecilik düzeyleri arasındaki ikili korelasyonun hesaplanmasına ilişkin sonuç yer almaktadır.

Tablo 8: Yaş ile Dini Tutum ve Özgecilik Arasındaki Korelasyon

		Yaş	Dini Tutum	Özgecilik
Yaş	r	1	-,011	,081
	p		,826	100
	N	416	416	416

Yukarıda gösterilen tablonun incelenmesinden katılımcıların dini tutumu ile yaşı arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir (p>.05.) Aynı şekilde

katılımcıların yaşı ile özgeçilik düzeyleri arasında da anlamlı bir ilişki görülmemiştir ($p>.05$).

3.5. Özgeçilik ve Dini Tutum İlişkisi

“Katılımcıların dini tutum düzeyleri ile özgeçilik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusu bu araştırmanın temel problemidir. Bu sorunun bir cevabı olarak Tablo 9’da katılımcıların dini tutum ve özgeçilik düzeyleri arasındaki ikili korelasyonun hesaplanmasına ilişkin sonuç bulunmaktadır.

Tablo 9: Dini Tutum ile Özgeçilik Arasındaki Korelasyon

		Özgeçilik
Dini Tutum	r	,200**
	p	,000
	N	416

** $p<.01$.

Yukarıda verilen tablo incelendiğinde katılımcıların dini tutum düzeyleri ile özgeçilik düzeyleri arasında pozitif ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir, $r=.200$, $p<.01$. Buna göre dini tutum arttıkça özgeçiliğin de arttığı söylenebilir.

Tablo 10: Dini Tutumun Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Dini Tutum	t	p	B	F	df	p	adj.R ²
Genel Model				12,808	4	.000	.102
Yaş	-3,23	.001	-,196				
Çocuk sayısı	2,01	.044	,123				
Meslek	4,79	.000	,250				
Özgeçilik	3,27	.001	,155				
R= 0.333	df=4/411						

Tablo 10 incelendiğinde yaş, çocuk sayısı, meslek ve özgeçilik değişkenlerinin dini tutumu ne kadar yordadığını ortaya koymaya yönelik yapılan regresyon analizi sonucunda dini tutum ile yaş, çocuk sayısı, meslek ve

özgecılık arasında anlamlı bir ilişki ($R=.333$; $adj.R^2=.102$), ($F_{4/411}=10,808$, $p<.001$) bulunmuştur.

Bu sonuç, yaş, çocuk sayısı, meslek ve özgeciliğin dini tutumdaki toplam varyansın %10'unu açıkladığını göstermektedir. Regresyon katsayılarının anlamlılık testleri göz önüne alındığında yaş, çocuk sayısı, meslek ve özgecılık dini tutumu anlamlı olarak yordamaktadır ($p<.05$).

Tablo 11: Özgeciliğin Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Özgecılık	t	p	B	F	df	p	adj.R ²
Genel Model				3,50	9	.000	.051
Cinsiyet	,897	.370	,047				
Yaş	,003	.998	,000				
Aile yapısı	-,161	.872	-,008				
Kardeş sayısı	,381	.704	,019				
Medeni durum	1,23	.218	,077				
Çocuk sayısı	1,10	.270	,080				
Meslek	1,96	.051	,108				
Geçmiş yaşantı yeri	-1,15	.250	-,058				
Dini tutum	3,23	.001	,163				
R= 0.268	df=9/406						

Tablo 11 incelendiğinde cinsiyet, yaş, aile yapısı, kardeş sayısı, medeni durum, çocuk sayısı, meslek, geçmiş yaşantı yeri ve dini tutum değişkenlerinin özgeciliği ne kadar yordadığını ortaya koymaya yönelik yapılan regresyon analizi sonucunda özgecılık ile cinsiyet, yaş, aile yapısı, kardeş sayısı, medeni durum, çocuk sayısı, meslek, geçmiş yaşantı yeri ve dini tutum arasında anlamlı bir ilişki ($R=.268$; $adj.R^2=.051$), ($F_{9/406}=3,50$, $p<.001$) bulunmuştur.

Bu sonuç, cinsiyet, yaş, aile yapısı, kardeş sayısı, medeni durum, çocuk sayısı, meslek, geçmiş yaşantı yeri ve dini tutumun özgecilikteki toplam varyansın %5'i kadarını açıkladığını göstermektedir. Regresyon katsayılarının anlamlılık testleri göz önüne alındığında, sadece dini tutumun özgeciliği anlamlı olarak yordadığı ($p<.01$), diğer değişkenlerin ise önemli bir etkiye sahip

olmadıkları görülmüştür.

4. Tartışma ve Sonuç

Özgecılık konusunda yapılan çalışmaları incelediğimizde, iki farklı yönde şekillendiğini görmekteyiz. Bunlardan bir tanesi araştırmanın uygulandığı kişilerin mesleki özellikleri temel alınarak yapılan çalışmalardır. Örneğin, öğretmen özgeciliği³³, hemşire ya da sağlık personeli özgeciliği³⁴, sivil toplum kuruluşu çalışanlarının özgeciliği³⁵ gibi farklı çalışma alanlarından bireylerin özgecılık puanlarına bakılmıştır. Bu araştırma da ise sadece bir meslek grubunun özgeciliği değil, özgeciliğin mesleğin gerektirdiği görevlerin ifasında motivasyon sağlama açısından önemli etkisinin olabileceğini düşündüğümüz dört farklı meslek grubunun özgeciliği konu edilmiş ve bu meslek grupları arasında bir fark olup olmadığı incelenmiştir. Son aylarda hem deprem hem de salgın gibi önemli sosyal olayları tecrübe ederken, özgeci davranışlarda bulunan bireylerin toplum sağlığı açısından ne kadar önemli olduğunu bir kez daha gözlemlemiş olduk. Örneğin depremedeleri kurtarmak için gelen AFAD ve Jandarma ekiplerinin göçük altında kalan insanları canları pahasına (göçük altından kurtarma yapılırken ikinci bir göçüğün olması durumları nedeniyle) kurtarma motivasyonları, onların özgeci davranışlarının yüksek olmasına bağlıydı. Ayrıca salgın nedeniyle herkesin kendi ve diğer insanların sağlığını tehlikeye atmamak için evden çıkmadığı, karantina günlerinde Kızılay ya da illerdeki yerel STK'lar ve Vefa Sosyal Destek ekiplerinde yer alan gönüllü ekiplerin kapı kapı dolaşıp hasta, yaşlı, engelli gibi bakıma muhtaç olanlar başta olmak üzere sosyo-psikolojik açıdan zor günlerin yaşandığı dönemlerde görev almaları ilgili kişilerin özgeci tutum ve davranışlarının yüksek düzeyde

---

³³ Işıl Mutaftçılar, *Özgecılık Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Öğretmen Özgeciliği Üzerine Bir Araştırma* (İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008).

³⁴ Pınar Arpacı - Dilek Özmen, "Hemşirelik Öğrencilerinin Özgecılık ve Empatik Eğilim Düzeyleri ve Aralarındaki İlişki". *Hemşirelik Eğitim ve Araştırma Dergisi* 11/3 (2014), 51-57.

³⁵ Meltem Keleş - Yasemin Özkan, "Çevreci Sivil Toplum Kuruluşu Çalışanlarının Sosyal Sorumluluk ve Özgecılık Tutumlarının İncelenmesi: Ankara İli Örneği". *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2/1 (2018), 127-160.

olduğunun bir göstergesidir. Özgeciliğe gönüllülük³⁶ ilkesinin önemli olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla sağlıklı toplumların oluşmasında olumlu sosyal davranışların belirlenmesi ve bunların geliştirilmesi için bilimsel çalışmalar bir ihtiyaçtır.

Özgeciliğin araştırılmasının hangi bağlamda yapıldığı ise bu çalışmaları değerlendirebileceğimiz ikinci yönünü oluşturmaktadır. Bu bakımdan özgeciliğin en çok dini tutum/dindarlık³⁷ ile ilişkisine bakılmıştır. Öte yandan, empati³⁸, otantiklik³⁹, merhamet⁴⁰, sosyal sorumluluk⁴¹, kişilik özellikleri ve sosyal problem çözme becerisi⁴², benlik saygısı, maneviyat⁴³, iyilik hali⁴⁴,

---

³⁶ Sanlav, “Özgeciliğin Yordayıcısı Olarak Affedicilik Ve Dini Tutumlar”, 1.

³⁷ Bkz. Mehmet Sait Az - Muhammet Cevat Acar, “Dindarlık ile Özgeciliğin Arasındaki İlişki: Üniversite Öğrencileri ile Yapılan Bir Araştırma”. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/1 (2020), 742-773; Sanlav, *Özgeciliğin Yordayıcısı Olarak Affedicilik ve Dini Tutumlar*; İlke Harputlu, “Dini Tutum Ve Özgeciliğin İlişkisi (S.D.Ü. Örneği)” (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015); Mustafa Uslu, *Hastane Çalışanlarında Dindarlığın Empati Ve Özgeciliğe İlişkisi Üzerine Bir Araştırma (Konya Eğitim Araştırma Hastanesi Örneği)* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019).

³⁸ Muhammet Cevat Acar - Hıdır Apak, “Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri ile Özgeciliğin Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi* 28/1 (Nisan, 2017), 93-112.

³⁹ Ayşegül Şanlı - Bozkurt Koç. “Her Özgeci Birey Özgeci Davranır mı? Otantiklik ve Dindarlığın Özgeciliğin Üzerindeki Rolü”, *Middle Black Sea Journal of Communication Studies* 4/2 (Eylül, 2019), 104-114.

⁴⁰ Doğa Başer - Hasan Hüseyin Tekin, “Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Merhamet ve Özgeciliğin Düzeylerinin İncelenmesi”, *Güncel Sosyal Hizmet Çalışmaları*, ed. Mehmet Kırloğlu - Hasan Hüseyin Tekin (İstanbul: Çizgi Kitabevi, 2019), 82-89.

⁴¹ Meltem Keleş - Yasemin Özkan, “Çevreci Sivil Toplum Kuruluşu Çalışanlarının Sosyal Sorumluluk ve Özgeciliğin Tutumlarının İncelenmesi: Ankara İli Örneği”, *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2/1 (2018), 127-160.

⁴² Saliha Oktar, *Üniversite Öğrencilerinin Özgeciliğin, Kişilik Özellikleri ve Sosyal Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Konya: Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018).

iyimserlik⁴⁵ ile ilişkisi de merak edilmiş ve araştırmalara konu olmuştur. Özgeciliğin saydığımız konular ile ilişkisinin olup olmadığını anlamak ve bulunan ilişkilerin nedenleri üzerinde yeni araştırmalara da ihtiyaç duyulduğunu söyleyebiliriz. Bu çalışmada ise özgecılık ve dini tutum ilişkisinin nasıl olduğu tespit edilmiştir. Burada dini tutum ve özgecılık arasında beklenmedik fakat üzerinde düşünülmesi gereken birkaç sonuç tartışılacaktır.

Öğretmenlik, din görevlisi ya da doktor gibi sağlık, sosyal ve eğitim grupları içerisinde yer alan meslekler yardım etme davranışıyla ilişkilendirilebilecek mesleklerdir.⁴⁶ Yaptığımız araştırma sonucunda özgecılık ile meslek grupları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. AFAD çalışanlarının özgecılık puan ortalamaları diğerlerine göre en yüksektir. Hemşire özgeciliği ise en düşük puan ortalamasına sahiptir. Hemşireler ile diğer meslek grupları arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Meslek ve özgecılık tutumu arasındaki söz konusu ilişkiye benzer başka araştırma sonuçları da bulunmaktadır. Örneğin, bireylerin meslek gruplarına göre özgecılık düzeylerinin incelendiği bir tez çalışmasında sağlık alanında çalışanların özgecılık düzeylerinin eğitim, güvenlik, mühendislik, serbest meslek, adalet ve iletişim meslek gruplarına göre daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada, sağlıkçıların özgecılık düzeyleri ile mühendislik ve serbest meslek grupları arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur.⁴⁷ Öte yandan yardım etme davranışının farklı meslek

---

⁴³ Sevede Düzgüner, *Maneviyat Algısı ve Diğerkâmlıkla İlişkisi (Kan Bağışı Örneğinde Türkiye ve Amerika Karşılaştırmalı Nitel Bir Araştırma)* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013).

⁴⁴ Figen Kasapoğlu, “İyilik Hali ile Özgecılık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. *Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Dergisi*, 7/13, (2014), 271-288.

⁴⁵ İzzet Parmaksız, “İyimserlik, Özgecılık ve Medeni Durumun Psikolojik Dayanıklılık Üzerindeki Etkileri”. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (PAU Journal of Education)* 48 (2020), 285-302.

⁴⁶ Haluk Yavuzer vd., “Öğretmen Özgeciliği Ölçeği: Geliştirme, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* 6/3 (2006), 964-972.

⁴⁷ Nurdan Doğru Çubuker, *Bireylerin Mesleklerine Göre Diğerkâmlık Düzeyler* (Samsun: On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 52-53.

gruplarında incelendiği bir araştırmada ise en yüksek yardım etme puanına sahip olanların din görevlileri olduğu görülmüştür. Din görevlilerini takiben, öğretmen, esnaf ve serbest meslek gruplarının geldiği ortaya çıkmıştır.⁴⁸ Yaptığımız araştırmada din görevlilerin özgeciler puan ortalamaları dört meslek grubu içinde üçüncü sırada yer almıştır. Yine meslek grupları ile yardımseverlik ilişkisini ele alan bir başka çalışmada, anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Burada da emeklilerin ve ev hanımlarının diğer meslek gruplarına göre daha yüksek özgeci puana sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.⁴⁹ Dile getirilen tüm bu çalışmalar, araştırmaların yapıldığı mesleklere bağlı olarak anlamlı sonuçların ortaya çıktığı sonucunu beraberinde getirmiştir.

Kişinin çalıştığı profesyonel çalışma alanının özgeciler ile bir bağının olabileceğini ve kimi meslek gruplarının daha yüksek özgeciler puanlarına sahip olabileceği sonucu anlaşılabilir bir durumdur. Fakat bununla birlikte, bu makale kapsamındaki araştırmada hemşirelik özgeciliğinin altını çizmekte fayda olabilir. Çünkü sağlık alanında olmaları ve hastaların en çok iletişim kurdukları, hastane ortamı içerisinde en çok yardımına ihtiyaç duydukları bir meslek olarak hemşirelerde özgeciliğin daha yüksek düzeylere ulaşması için ek eğitimlerle olumlu sosyal davranışların gelişmesi desteklenebilir. Hemşirelerde özgeciler ve empati ilişkisinin araştırıldığı bir çalışmadaki sonuçlar, hemşirelerdeki düşük düzeyde özgeciliğin olması yönünde elde edilen bulguyu destekler niteliktedir.⁵⁰

Dini tutum ile meslek grupları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. En yüksek dini tutum puanına din görevlileri sahiptir. En düşük dini tutum ortalaması hemşirelerindir. Bu sonuçla benzerlik arz eden bir diğer çalışma ise Ayten'in çalışmasıdır. Ayten, yardım etme ile dindarlık ilişkisini ele aldığı

---

⁴⁸ Ali Ayten, *Empati ve Din Türkiye'de Yardımlaşma ve Dindarlık Üzerine Psiko-Sosyal Bir Araştırma* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2010), 159.

⁴⁹ Muhammed Demir, *Dindarlık-Yardımseverlik İlişkisi (Malatya Örneği)* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi 2017), 71.

⁵⁰ Pınar Arpacı - Dilek Özmen, "Hemşirelik Öğrencilerinin Özgeciler ve Empatik Eğilim Düzeyleri ve Aralarındaki İlişki", *Hemşirelik Eğitim ve Araştırma Dergisi* 11/3 (2014), 51.

araştırmasında en yüksek dindarlık puanına din görevlilerinin, en düşük puana ise doktorların sahip olduğunu tespit etmiştir.⁵¹

Bu çalışmada, cinsiyet ve özgeçilik arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Erkeklerin daha yüksek özgeçilik puanlarına sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç beklenmedik bir sonuç olarak görülebilir. Çünkü literatüre baktığımızda, kadınların daha özgeci olduklarına dair araştırmalar bulunmaktadır. Örneğin, Harputlu'nun yaptığı çalışmada özgeçiliğin yardımseverlik ve sorumluluk alt boyutlarında cinsiyete göre anlamlı bir ilişkinin olduğu ve kadınların bu iki alt boyutta daha yüksek ortalama puana sahip oldukları tespit edilmiştir.⁵² Literatürden farklı olarak elde edilen, erkeklerin özgeçilik puanlarının daha yüksek olması sonucu, verilerin toplandığı zaman diliminde yaşanan deprem hadisesinde görev alan AFAD çalışanlarının çoğunun erkek olması ile açıklanabilir. Bu sonucun, olağandışı bir durum yaşanması ve söz konusu erkek personelin daha özgeci davranması konusunda elverişli bir ortama sahip olmaları ile ilgili olduğu düşünülebilir.

Araştırmada, dini tutum ile cinsiyet ilişkisinde anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Din psikolojisi alanı içerisinde yaklaşık 100 yıldır kadın ve erkek dindarlığı konusunda araştırmalar yapılmaktadır. Bu araştırmaların bir sonucu olarak dindarlık daha çok kadın ile ilgili bir fenomen gibi görülür.⁵³ Fakat bunun böyle görülmesine ilişkin alanda önemli tartışmalar olduğunu ve bu tartışma zeminine uygun yeni çalışmalara ihtiyaç duyulduğu ifade edilebilir. Bu çalışmada ortaya çıkan, dini tutumun cinsiyete göre farklılaşmaması bulgusunun bu konudaki literatüre mütevazı bir katkı olacağı ümit edilmektedir.

Özgeçilik ve dini tutum arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit

---

⁵¹ Ayten, *Empati ve Din*, 160.

⁵² İlke Harputlu, *Dini Tutum ve Özgeçilik İlişkisi (S.D.Ü. Örneği)* (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 69.

⁵³ Benjamin Beit-Hallahmi, *Psychological Perspectives on Religion and Religiosity* (New York: Routledge, 2015), 89.

edilmiştir. Bu ilişki düşük düzeyde de olsa anlamlı bir ilişkidir. Özgeciler ve dini tutum/ dindarlık konularında yapılan diğer çalışmalar da aslında hem anlamlı bir ilişki tespit etmişler hem de bu ilişki ilgili çalışmalarda da düşük düzeyde bir ilişki olarak görülmüştür.⁵⁴ Yine yapılan başka bir çalışmada özgeciliğin, affedicilik ve dini tutumu yordayıp yordamadığı araştırılmış ve bu araştırmanın sonucunda da dini tutum ve özgeciler arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu bulgulanmıştır.⁵⁵

Özgeciliğin, dini tutum ya da dindarlık ile ilişkisinden öte maneviyat ile ilişkisine yönelik yeni araştırmalar bu konuda önemli sonuçlar elde edilmesine katkı sunabilir. Çünkü Türkiye ve Amerika kültürünün karşılaştırmalı olarak ele alındığı bir araştırmada, insanların özgeci bir davranış olarak ifade edebileceğimiz kan bağışını her hangi bir dini tutum ile ilgili değil de maneviyat ile ilişkilendirdikleri görülmüştür.⁵⁶ Bu da dini tutum ve özgeciler ilişkisi konusunda din psikolojisi sahasında yapılacak yeni çalışmalara bir yön verebilir. Maneviyat ölçeği ile yapılacak bir araştırmada özgeciler ile daha yüksek ilişkiler çıkabileceği tahmin edilmektedir.

Kaynakça

Acar, Muhammet Cevat - Apak, Hıdır. “Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri ile Özgeciler Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi* 28/1 (Nisan, 2017), 93-112.

AFAD, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). *Basın Duyurusu - Van'daki İkinci Çığ Altında Kalanlara Müdahale - 3 (5 Şubat 2020)*. <https://www.afad.gov.tr/basin-duyurusu---vandaki-ikinci-cig-altinda->

---

⁵⁴ Harptlu, *Dini Tutum Ve Özgeciler İlişkisi (S.D.Ü. Örneği)*, 82.

⁵⁵ Sanlav, *Özgeciliğin Yordayıcısı Olarak Affedicilik Ve Dini Tutumlar*, 37-38.

⁵⁶ Sevde Düzgüner, *Maneviyat Algısı ve Diğerkamlıkla İlişkisi (Kan Bağışısı Örneğinde Türkiye ve Amerika Karşılaştırmalı Nitel Bir Araştırma)* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013), 228-229.

<https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/altruism>

Çubuker, Nurdan Doğru. *Bireylerin Mesleklerine Göre Diğerkâmlık Düzeyler*. Samsun: On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2015.

Demir, Muhammed. *Dindarlık-Yardımseverlik İlişkisi (Malatya Örneği)*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.

Düzgüner, Sevde. "Pro-Sosyal Davranışlarda Diğerkâmlığın (Özgecilik) Tanımı ve Konumu". *Bilimname*, 40 (2019), 351-373.

Düzgüner, Sevde. *Maneviyat Algısı ve Diğerkâmlıkla İlişkisi (Kan Bağışı Örneğinde Türkiye ve Amerika Karşılaştırmalı Nitel Bir Araştırma)*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013.

Ekşi, Halil - Sayın, Mine - Demir Çelebi, Çiğdem. "Üniversite Öğrencilerinin Özgecilik ve Otantiklik Seviyeleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". *Değerler Eğitimi Dergisi* 14/32 (Aralık, 2016), 79-102.

Ersanlı, Kurtman - Doğru Çubuker, Nurdan. "Diğerkâmlık Ölçeği'nin Psikometrik Özellikleri". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 14/52 (2015), 43-53.

Gül, Aysu. *Otantiklik Ve Dindarlığın Özgecilik Üzerindeki Rolünün İncelenmesi*. Samsun: On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.

Harputlu, İlke. *Dini Tutum Ve Özgecilik İlişkisi (S.D.Ü. Örneği)*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.

Karadağ, Engin - Mutağçılar, Işıl. "Prososyal Davranış Ekseninde Özgecilik Üzerine Teorik Bir Çözümleme". *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi* 8 (Eylül 2009), 41-69.

- Kasapoğlu, Figen. “İyilik Hali ile Özgeçilik Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. *Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Dergisi* 7/13 (2014), 271-288.
- Keleş, Meltem - Özkan, Yasemin. “Çevreci Sivil Toplum Kuruluşu Çalışanlarının Sosyal Sorumluluk ve Özgeçilik Tutumlarının İncelenmesi: Ankara İli Örneği”. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2/1 (2018), 127-160.
- Kılıç, Yağmur. *Kadınlarda Kariyer Hedeflerinin Yordayıcıları Olarak Aile ve Kariyere Yönelik Tutum Özgeçilik ve Dindarlık: Bir Model Test Etme Çalışması*. Samsun: On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Kılınç, Erhan - Kılıç, Meryem - İpekçi, Nuriye Nesrin. “Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Öğrencilerinin Benlik Saygısı, Atılganlık ve Özgeçilik Düzeyleri ile Aralarındaki İlişkinin İncelenmesi”. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi* 8 (2016), 382-402.
- Kur'an Yolu*. 8 Temmuz 2020. <https://kuran.diyaret.gov.tr/> .
- Merriam-Webster Dictionary*. Erişim 18 Haziran 2020. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/altruism>
- Mert, Abdullah - Gülmez, Emine. “Özgeçilik ile Benlik Ayrışması Arasındaki Yordayıcı İlişkinin Bazı Değişkenlerle İncelenmesi”. *Turkish Studies Educational Studies* 13/11 (2018), 961-989.
- Midlarsky, Elizabeth - Anthony S. J. Mullin, - Samuel H. Barkin. Religion, Altruism, and Prosocial Behavior: Conceptual and Empirical Approaches, *The Oxford Handbook of Psychology and Spirituality*, ed. Lisa J. Miller. 138-151. USA: Oxford University Press, 2012.
- Mutafçılar, Işıl. *Özgeçilik Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Öğretmen Özgeçiliği Üzerine Bir Araştırma*. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Myers, David G. *Sosyal Psikoloji*. çev. editörü Serap Akfırat. Ankara: Nobel

Akademi Yayıncılık, 2017.

Ok, Üzeyir. "Dini Tutum Ölçeği: Ölçek Geliştirme ve Geçerlik Çalışması". *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 8/2 (2011), 528-549.

Oktar, Saliha. *Üniversite Öğrencilerinin Özgeciliği, Kişilik Özellikleri ve Sosyal Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.

Özbay, Ahmet. *Kur'an-ı Kerime Göre Sebep ve Sonuçlarıyla Bencillik ve Diğerkâmlık*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.

Parmaksız, İzzet. "İyimserlik, Özgeciliği ve Medeni Durumun Psikolojik Dayanıklılık Üzerindeki Etkileri". *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (PAU Journal of Education)* 48 (2020), 285-302.

Sanlav, Mevlüt. *Özgeciliğin Yordayıcısı Olarak Affedicilik ve Dini Tutumlar*. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.

Şanlı, Ayşegül - Koç, Bozkurt. "Her Özgeci Birey Özgeci Davranır mı? Otantiklik ve Dindarlığın Özgeciliği Üzerindeki Rolü". *Middle Black Sea Journal of Communication Studies* 4/2 (Eylül 2019), 104-114.

Saroglou, Vassilis - Pichon, Isabelle - Trompette, Laurence - Verschuren, Marijke. "Prosocial Behavior and Religion: New Evidence Based on Projective Measures and Peer Ratings". *Journal for the Scientific Study of Religion* 44/3 (Eylül 2005), 323-348.

Saroglou, Vassilis. "Din, Maneviyat ve Diğerkâmlık". çev. Meryem Şahin. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7 (2015), 113-145.

Son Dakika. "Emine Bulut Cinayeti +18 Son Dakika", *You Tube* Yayın Tarihi 23 Ağustos 2019.

https://www.youtube.com/watch?v=8hp7_5t5paE&has_verified=1.

The New York Times, “1964 How Many Witnessed the Murder of Kitty Genovese?”(6 April 2016), 1.
<https://www.nytimes.com/2016/04/06/insider/1964-how-many-witnessed-the-murder-of-kitty-genovese.html>

Uslu, Mustafa. *Hastane Çalışanlarında Dindarlığın Empati ve Özgecilikle İlişkisi Üzerine Bir Araştırma (Konya Eğitim Araştırma Hastanesi Örneği)*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Ümmet, Durmuş - Ekşi, Halil - Otrar, Mustafa. “Özgecılık (Altruizm) Ölçeği Geliştirme Çalışması”. *Değerler Eğitimi Dergisi* 11/26 (Aralık 2013), 301-321.

Vassilis Saroglou . “Religion, Spirituality and Altruism”. *APA handbook of psychology. psychology, religion, and spirituality*. ed. Kenneth I. Pargament, Julie J. Exline, - Daniel J. W. Jones. 1: Context, theory, and research, 1/ 439-457. Washington DC: American Psychological Association, 2013.

Yavuzer, Haluk - İşmen-Gazioğlu, Esra - Yıldız, Armağan - Demir, İlkay - Meşeci, Filiz - Kılıçaslan, Ayşegül. “Öğretmen Özgeciliği Ölçeği: Geliştirme, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* 6/3 (2006), 964-972.

Yozgat, Barış. *Pozitif Psikoloji Kapsamında Üniversite Öğrencilerinde Dindarlık Diğerkâmlık İlişkisi (İnönü Üniversitesi Örneği)*. Amasya: Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Yöntem, Mustafa Kemal - İlhan, Tahsin. “Benlik Kurguları ve Otantikliğin Özgecılık Üzerindeki Yordayıcı Gücün İncelenmesi”. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 8/8 (Ocak 2013), 2291-2302.

